

1943, september 15. Moskva. — Programový článok časopisu „Československé listy“ k otázke riešenia vzťahu Čechov a Slovákov podľa princípu „rovný s rovným“.

Češi a Slováci¹

I

Náš čs. osvobozovací zápas dospěl k onomu stadiu zralosti, kdy se již podle tradice prvního odboje a tím více při státním charakteru nynějšího druhého odboje jeví nutným *zásadní vyjasnění a programové formulování různých závažných otázek čs. politiky.*

Po našem soudu jest takovou otázkou i *poměr Čechů k Slovákům v nacionálním smyslu*, naše nazírání na slovenský problém. Od roku 1938—39 a během čtyř let války se v okruhu slovenské otázky událo mnohé, a s české strany i se strany oficiálních činitelů čs. vlády byly učiněny různé významné projevy. Avšak přes to se domníváme, že *v otázce nového poměru Čechů k Slovákům dosud zásadní slovo řečeno nebylo.* A nazírání na slovenskou otázku žádoucího pokroku neprodělovalo. Přece však se pociťuje již tak naléhavě nutnost: vyjasnit, jak Češi a čs. političtí činitelé dnes posuzují slovenskou otázku. Obcházení dále její zásadní ráz a *spokojovati se jen všeobecným československým stanoviskem* bylo by škodlivé. A naopak pronést tu rozhodné a jasné slovo mělo by v této době veliký význam politický, státní i mezinárodní.

Jsmo toho názoru, že trpké zkušenosti pěti let a všechny ty *události, jež slovenskou otázkou postavily do tak nepříznivého světla*, mají nás, Čechy, vésti i k vážné sebekritice a k odhodlanému pozitivnímu činu, k rozhodnému obratu. A nikoliv jen k zatrpklosti a zlobě, nikoliv k nečinnému popírání a nihilismu v slovenské otázce. *Slovenský problém jest vážným státním problémem naší republiky* od jejího počátku, takovým vážným problémem zůstal a takovým se jeví i do budoucna.

Objektivně musíme doznati, že *čs. demokracie*, která jinak dovedla tak příznivě změnit osud Slováků a vytvořit podmínky zvláště pro jejich politický a kulturní rozvoj, *nedospěla ať již z jakýchkoliv příčin k zásadnímu vyřešení slovenské otázky v jejím nacionálním smyslu.*

Ukázalo se to těžkou chybou ve chvílích osudných zkoušek ČSR v r. 1938 a 1939. *Hitler a jeho pomocníci z řad slovenských separatistů* měli ulehčenou svoji práci při útoku na Československo. *Na národnostní neshodě Čechů a Slováků* mohli zakládati své rozbíječské záměry proti ČSR. A mohli věci hnáti až k násilnému rozkolu Čechů a Slováků, až k rozbití státní československé jednoty. Stvořiv t. zv. samostatné Slovensko, mohl Hitler za pomoci slovenských separatistických zrádců *sehráti se Slováky podobně hnusnou frašku jako s Chorvatskem* díky rozbrojům mezi Srby a Chorvaty.

Když nyní vedeme jako Češi a Slováci boj proti německému násilí a za obnovu čs. státní nezávislosti, vedeme tento svůj společný boj i jako *boj za zvrácení všeho toho, co se stalo se Slovenskem.* Avšak jest velmi důležitým příkazem, aby právě v nynější chvíli, kdy společný náš čs. osvobozovací boj vyvrcholuje, bylo výrazně dokumentováno, *na jakých zásadách dnes stojíme, pokud jde o po-*

¹ Autorom článku bol V. Kopecký.

měr Čechů a Slováků. A k jakému novému řešení slovenské otázky, odlišnému od doby do r. 1938, po všech trpkých zkušenostech spějeme cestou společného osvobodovacího zápasu.

Máme-li vyjádřiti, v čem spatřujeme zásadní vyjasnění československého poměru a co podle našeho názoru by bylo v této chvíli žádoucí, pokud jde o nové programové formulování slovenské otázky, vyslovujeme se na místě dlouhých výkladů takto:

Podle našeho názoru by nynější chvíle vyžadovala, aby odpovědní čs. političtí činitelé (čs. vláda, čs. Státní rada v Londýně) nyní vystoupili a s veškerou jasností a rozhodností deklarovali, že *Slováci se uznávají za národ vedle Čechů nacionálně svébytný, budou napříště posuzováni jako bratrský národ podle zásady „rovný s rovným“ a na těchto zásadách bratrství a rovnosti obou národů, českého a slovenského, bude založeno svobodné, nové Československo.*

Jest jasno, jaký veliký význam by takováto *zásadní deklarace odpovědných čs. politických činitelů měla.* Byl by to čin, který by zjednal žádoucí jasno v československém poměru, a to na všechny strany. Byl by to čin, který by pevně semkl Čechy a Slováky v jejich boji a dodal novou ohromnou sílu společné československé osvobodovací frontě. Byl by to čin, který by mnohonásobně posílil spravedlivost naší československé věci a který by odrazil mnohé existující nástrahy, namířené proti čs. státu a který by mnohé intriky do budoucna vyloučil. Byl by to čin, který by již předem vyjasnil výhled na vnitřní uspořádání, na vnitřní národnostní vztahy v budoucím svobodném Československu. Nelze pochybovati o tom, že takový rozhodný deklarativní akt odpovědných čs. politických činitelů *by podryl poslední drobet půdy pod nohama zrádcovské slovenské kliky Tiso-Tuky-Macha.* A pod nohama těch zbabělých a věrolomných slovenských politikantů, kteří bankrot své hitlerovské a oportunistické politiky chtějí zastíratí a před živelným hněvem slovenského lidu se chtějí kryti podvodným dovoláváním se slovenskosti, slovenského nacionalismu, slovenské samostatnosti. A stejně nelze pochybovati, že takový deklarativní akt by působil jako *úder i do reakčních rozbiječských piklů Hodži, Osuského a spol.,* kteří se po svém osobním a politickém bankrotu na linii „čechoslováctví“ stali fedrovateli slovenského separatismu a pracují svými intrikami proti československé státní ideji, ve prospěch různých reakčních středoevropských kombinací.

Byl by to *čin státnické prozíravosti,* politické rozhodnosti a nacionální velkorysosti, jak jej vyžaduje zájem našeho čs. osvobodovacího boje, životní zájem obou národů, Čechů i Slováků, a *výsostný zájem čs. republiky.*

Bylo řečeno, že tentokráte se nebudou dělati žádné pittsburgské smlouvy a že Češi a Slováci povedou do konce svůj osvobodovací boj bez nich. Ano! *Pittsburgské smlouvy jsou dnes nepotřebny a jsou dnes naprosto nemístné,* poněvadž není a nemůže býti partnerů a poněvadž existuje československý stát. Avšak nejvyšším potřebným jest dnes jiný dějinný akt: *státní čs. deklarace* o rovnosti Čechů a Slováků jako dvou bratrských národů v ČSR.

Takový akt, vyhlášený ze sídla čs. vlády a čs. Státní rady, a vyhlášený ze všech zahraničních středisek čs. osvobodovacího boje, takový akt nyní požadujeme. Všichni si dovedeme představití, *co by znamenala taková deklarace v této chvíli na Slovensku,* jak by tam byl podnícen živelný vzestup bojovného hnutí, jak by celé Slovensko bylo elektrizováno a s jakým nadšením by Slováci povstávali pro Československou republiku, za kterou společně bojujeme. Nechť se na straně nás, Čechů, a nechť se u odpovědných čs. politických činitelů nalezne dostatek prozíravosti, odhodlání a rozhodnosti k tomuto činu, tak významnému pro budoucí, nové státní společenství Čechů a Slováků!

Posuďme nyní, co toto nové zásadní pojetí česko-slovenského poměru znamená pro nás, Čechy, a co z něho vyplývá.

Jest jasno, že s české strany by musily padnouti názory o neexistenci slovenského národa, popírající nacionální samobytnost Slováků. Bylo by dlužno uznati, že ať již byl pojem „čechoslováctví“ jako pojem nacionálně jednotného československého národa motivován jakkoli, byly akceptováním tohoto pojmu vzníceny spory mezi Čechy a Slováky, kterých v dřívější minulosti nebylo, které po dvacet let otravovaly česko-slovenský poměr a hlodaly na základech čs. republiky.

Zanechme již s české strany těch sporů, a beřme Slováky tak, jak se *historicky vyvinuli, jak jsou a jak se ve své zdrcující většině cítí*: jako národ, nacionálně svébytný, přibuzensky nám nejbližší, z jedné slovanské rodiny, jako národ skutečně bratrský.

Nelekejme se tohoto zásadního, ale jedině správného pojetí poměru k Slovákům. Zbavme se myšlenky, že uznati Slováky jako národ znamená oslabovati čs. státní ideu a čs. stát. Tak tomu není. Uznání nacionální svébytnosti Slováků nic nemění na dějinné vůli Čechů a Slováků tvořiti společný čs. stát. Nezvratnou dějinnou skutečností jest, že Češi a Slováci vždy chtěli společně státně žíti, že Češi vždy chtěli stát společně se Slováky a *Slováci nikdy nechtěli státu bez Čechů*. Myšlenka slovenské státní samostatnosti jest doposud jen výtvozem hlavy Hitlerovy a t. zv. samostatné Slovensko jest jen plodem jeho násilí, při čemž Tiso, Tuka, Mach na tomto násilí založili svoji dočasnou zrádcovskou slovenskou vládu, a luďáci autonomisté se tomuto Hitlerovu násilí zbabele podrobili, páchajíce tak stejnou proradu na svém slovenském národě. Sezonní existence t. zv. samostatného Slovenska nebyla však schopna ani v nejmenším oslabiti ideu česko-slovenského státního společenství.

Čs. státní idea, čs. republika jest dnes, po tragických osudech v souvislosti s hitlerovským Německem životnější, než kdy dříve a jest s dostatek sama o sobě oprávněnou a silnou, než aby potřebovala dřívější opory v konstrukci většinového československého národa. A český národ si svým politickým chováním během války zajistil svoji vedoucí úlohu na tolik, aby mohl obnovovat čs. stát jako silný i při uznání nacionální svébytnosti a bratrské rovnosti Slováků. Nesporné však naopak jest, že právě na zásadním uznání nacionální samobytnosti Slováků a *na zásadách bratrství a rovnosti Čechů a Slováků může býti osvobozené Československo vybudováno jako unitrně i vnějšně nejvýš silné a jako skutečně nové*.

Někdo by mohl říci, že snad uznáním nového postavení slovenského národa mají býti honorováni za své chování oni Slováci, kteří se ukázali nespolehlivými v poměru k republice, v poměru k Čechům. Nikoliv! Tak jako se dočkají svého krutého trestu pražští zrádci od českého lidu, tak se i vládnoucí klika bratislavských zrádců a celá ta zbankrotovaná slovenská společnost zbabelců, věrolomníků a oportunistů dočká svého spravedlivého honoráře od slovenského lidu samotného. O tom nepochybujeme.

Uznáním zásady „rovný s rovným“ v poměru k Slovákům chceme však honorovati tu nespornou většinu slovenského národa, která zůstala pevně věrna čs. republice a nedala se ani německým násilím ani svody slovenských zrádců odciziti česko-slovenskému společenství. *Chceme honorovati tu většinu slovenského národa, jejíž demokratičtí představitelé v cizině zastupují Slováky ve svorném čs. osvobozovacím boji*. Chceme honorovati tu většinu slovenského národa, která se nedala zpracovati v německé otroky, která se dnes bouří, která odmítá pro Němce bojovati, která posílá své slovenské vojáky k Rusům, k sovětským partyzánům a do zahraničních čs. vojenských jednotek.

Budme spravedliví a nenechme se svést k tomu, abychom pozici Čechů zkrašlovali křivým osočováním a očerňováním Slováků, nesprávným líčením historie t. zv. samostatného Slovenska. *S tímto tisovským Slovenskem a jeho zrádcovským*

režimem neměla a nemá co dělati většina slovenského národa, která stojí v boji proti němu. Podobně jako nemá český národ co dělati s *protektorátem a s háčovskou zrádcovskou vládou*. Pro správné chápání slovenského případu vezměme si k porovnání Jugoslávii. Tam existuje Paveličovo t. zv. samostatné Chorvatsko. Každý ví, že chorvatský národ nemá nic společného s tímto paveličovským Chorvatskem a stojí svorně se Srby a Slovinci v jedné frontě boje za svobodnou a silnou Jugoslávii. Stejně jako Slováci stojí svorně s Čechy v boji za svobodné Československo. My však vidíme, že národně-osvobozenecké hnutí jugoslávské má v programu ten vysoký cíl, aby svobodná Jugoslávie byla zbudována na bratrství a rovnosti všech tří národů, Srbů, Chorvatů a Slovinců. *Vezměme si tento jugoslávský osvobozenecký program za příklad*. A poučme se z jugoslávského příkladu i v tom, jak tam velkosrbské tendence jsou škodlivy. Varujme se toho, aby naše oprávněná vášnivá nacionální zloba proti německým nepřátelům plodila křivou předpojatost vůči Slovákům, kteří jsou naším bratrským národem. Utužme naopak česko-slovenské bratrství společnou nenávisí proti společnému nepříteli.

III.

Bylo správně prohlášeno, že *slovenská otázka jest vnitřní otázkou čs. republiky*. Ano! Všichni pokládáme celistvost a integritu čs. republiky za danou, a za neochvějnou, i pokud jde o slovenské území. Všichni z ní vycházíme v boji za svobodné Československo a z ní vycházejí ve svém boji proti německé nadvládě a proti maďarskému lupičství i Slováci. Avšak jest velmi důležité zdůrazniti, že *v rámci republiky bude napříště místo pro plné uplatnění se nacionálních snah a tužeb slovenského národa a že Češi jsou hotovi toto místo bratrskému národu Slováků plně zajistiti*.

Nutno pochopiti, že jest to touha po nacionálním slovenském svobodném životě, a že jest to víra ve svobodný slovenský život po boku Čechů, která Slováky vede pod prapor čs. republiky. To musí pochopiti ti, kteří jsou nakloněni považovati jednoduše všechny Slováky, bojující proti hitlerismu a za obnovení čs. republiky — za „Čechoslováky“ i v nacionálním smyslu a taktó pohodlně odsunouti všechny vážné problémy česko-slovenského poměru, vyžadující zásadního a radikálního řešení.

Dnešní pozici většiny Slováků, bojujících za svobodu proti Němcům a Maďarům, budeme správně hodnotiti jen tehdy, když pochopíme a uznáme, že *boj Slováků za svobodu průští z nacionálního smýšlení slovenského a ze státního smýšlení československého*. Jest velmi škodlivé pro čs. státní ideu, jestliže se staví nacionální smýšlení slovenské do protikladu k státnímu smýšlení československému. A to činí nejen na straně slovenské separatističtí škůdci, ale to činí i mnozí Češi, kteří se jinak vyznačují upřímnou láskou k čs. republice. Takovíto Češi musí býti poučeni o chybnosti svého stanoviska, škodlivého pro republiku. A podobně musí býti poučeni o naprosté osudnosti svých názorů ti Češi, kteří si tezi o slovenské otázce jako „vnitřní otázce“ vykládají tak, že *postavení Slováků v budoucím Československu bude řešeno cestou moci*.

Právě když si uvědomíme všechny ty nesprávné tendence, pokud jde o poměr k Slovákům, a když si ty tendence uvědomíme ve světle skutečnosti, že většina Slováků společně s námi bojuje za jeden cíl, za svobodné Československo, být na samostatné slovenské nacionální linii — pak pochopíme, že jedině správným, jedině možným a nutným naším vodítkem v poměru k Slovákům se jeví zásadní uznání jejich nacionální svébytnosti a uznání bratrské rovnosti českého a slovenského národa.

Zdůrazňujeme znovu, že jde nyní jen o uznání a vyhlášení těchto zásad v poměru Čechů a Slováků. To jest akt, jehož provedení přísluší nyní čs. politickým odpovědným činitelům. Nutno ponechati budoucnosti, jak budou tyto zásady v osvobozeném Československu uskutečněny. *Bude otázkou příštích řešení, jakým způsobem, zda více centralistickým nebo více autonomním* bude zásada rovnosti českého a slovenského národa v ČSR uvedena v život a v praxi. Při obojím způsobu může býti tato zásada uskutečněna, když s české strany bude respektována svobodná vůle Slováků, jejich národní, politická, hospodářská a kulturní práva. A když zároveň se slovenské strany bude uplatněn zřetel na čs. státnost, na potřebu vnitřně silného a pevně jednotného čs. státu.

Češi se musí při tom vzdáti myšlenky, že dávati rozhodování do rukou slovenského národa znamená dávati je do rukou kliky slovenských separatistů, slovenských rozbijců a reakcionářů! Nikoli! *Slovenský národ má svoji bezpečnou demokratickou většinu, oddanou čs. republice.* Této většině přísluší právo představovati slovenský národ, této většině přísluší právo mluvit za Slováky a této většině bude příslušet rozhodování na Slovensku. Musíme viděti slovenský národ v jeho pravé podobě. *Slovenský národ, to jsou slovenští dělníci, slovenští rolníci, slovenská lidová inteligence, slovenské lidové vrstvy.* Těm platí naše česká bratrská oddanost, těm platí naše solidarita ve společném boji za svobodu. A těm má platiti i naše uznání bratrské rovnosti v poměru k slovenskému národu.

Nezapomínejme také, že Slováci vedou svůj boj za svobodu za jiných podmínek než my, a že by mohli na základě svého vlastního boje dospěti k svobodě eventuálně dříve než my, Češi. Takováto vyhlídka nás musí vésti k tomu, abychom počítali s tím, že Slováci budou míti ve chvíli osvobození i své samostatné národní slovenské představitelské orgány. *Mějme proto připravenu ruku k bratrskému spojení se Slováky.* A budme hotovi, abychom na základě zásady „rovný s rovným“ sjednali po společném vítězném boji i nové šťastné československé společenství ve svobodné čs. republice.

Slovanské národy poznaly, jak jest zhoubné dopustit, aby pro nerovnost byly vyvolávány nesváry a rozbroje mezi slovanskými bratry, rozbroje, z nichž těží odvěcí nepřátelé Slovanstva. Rovnost a bratrství — toť zásady pro pevné a blahodárné státní soužití slovanských národů a pro tvoření slovanských států, silných a mocných. Přihlašme se k těmto zásadám, *k této velké chartě slovanských národů.* A založme na bratrství a rovnosti Čechů a Slováků budoucí silné Československo!

„Československé listy“, 15. 9. 1943, č. 3. — „Za svobodu českého a slovenského národa“, Praha 1956, s. 259—267.